

Genādijs Ostrovskis: Es strādāju zemajā žanrā

Ar dramaturgu un režisoru Genādiju Ostrovski Dailes teātra bufetē neilgi pirms izrādes “Mīļākais” pirmizrādes sarunājās interneta žurnāla “Satori” galvenais redaktors Ilmārs Šlāpins.

Par ko ir šī luga?

Ja godīgi, tad tā ir par vientulību. Arī par mīlestību, protams, bet visas lugas jau ir par mīlestību. Tāpat kā visas dziesmas ir par mīlestību. Taču šī ir par vientulību. Par cilvēka vientulību un izmisumu. Nevarētu teikt, ka tā ir drūma traģēdija, tomēr traģēdija.

Bet mēs jūs pazīstam kā komēdiju autoru.

Kāpēc komēdiju? Es taisu dažādas lietas. Visretāk – komēdijas. “Divi kapteiņi” bija komēdija.

Jūs uzskatāt, ka cilvēks ir vientuļš eksistenciālā nozīmē?

Protams.

Kāpēc?

Viņš ir tā iekārtots. Cilvēks piedzimst viens un nomirst viens. Tikai mīl divatā. Taču arī tas bieži beidzas.

Bet cilvēki ir izdomājuši dažādus veidus, kā šo vientulību mazināt.

Jā, veidi ir izdomāti, bet gatavas receptes nav. Tas ir kā zāles pret plikpaurību. Izgudrots 25 tūkstoši līdzekļu, tikai neviens no tiem nedarbojas. Ja darbotos, pietiktu arī ar vienu. Bet mūsu stāsts ir par nāvi un vientulību. Lai gan, tajā pašā laikā – arī par dzīvi. Manā skatījumā tas nav drūms stāsts par bezizeju. Dzīve turpinās. Tā ir konkrēta epizode no konkrēta cilvēka dzīves, taču daudziem – ja uzvedums būs izdevies – daudziem tas šķitīs kā stāsts par viņiem.

Tas nozīmē, ka skatītājs varēs ieraudzīt uz skatuves sevi?

Jā, bez šaubām. Daudzi – gan vīrieši, gan sievietes. Es saviem aktieriem saku, ka būtībā tā ir anekdote. Kā jebkurš laulības pārkāpums, tas ir noreducējams uz anekdoti – pārbrauc vīrs no komandējuma, bet skapī mīļākais, viņš to nosit ar cirvi, visi smejas. Visa pasaules literatūra ir būvēta uz šādām laulības pārkāpšanas anekdotēm – “Bovarī kundze”, “Anna Kareņina”, Nabokovam patika tādi stāsti. Tāds ir mūžīgais stāsts par cilvēku attiecībām, tikai šo attiecību līmenis vienmēr ir atkarīgs no iesaistīto personu kvalitātes.

Kas pārkāpj laulību – Anna Kareņina vai kaut kāda idiote? Kurš kuru krāpj – sieva vīru vai vīrs sievu? Katreiz tas ir savādāk, bet būtībā viens un tas pats. Mīlestība, nāve, krāpšana... Zemais žanrs. Es strādāju zemajā žanrā.

Jūs to darāt apzināti?

Man patīk piezemēts žanrs, jo tajā ir patiesība. Visvienkāršākā. Kā dziesmiņās. Jā, es gribētu, lai tas būtu tāds zemais žanrs, kas pamazām sasniedz augstas traģēdijas līmeni. Bet, nu, tas – kā sanāks.

Bet ļoti daudzas traģēdijas, kas saistītas ar laulības dzīvi, balstās noteiktā vēsturiskā ainavā. Teiksim, sieva ir nelaimīga, jo...

Un nevar izšķīrties un tā tālāk... Daudz kas atkarīgs no apkārtējiem apstākļiem, ja?

Jā, sabiedrības spiediena, piemēram. Bet mūsu dienās taču ļoti daudz kas strauji mainās...

Ne tik strauji, ne tik strauji. Traģēdijas ir vienmēr. Tās nav atkarīgas no ārējiem apstākļiem. Nē, protams, nav slikti, ja autors tajā ienes kaut kādas socioloģiskas detaļas, sabiedrības vainu vai ko tādu. Taču ļoti bieži slepkavības notiek nesaistīti ar nekādiem ārējiem apstākļiem. Un sievietes nevar aiziet no vīra nesaistīti ar ārējiem apstākļiem. Jo visiem ir bail no vientulības.

Mūsu dienās ir ļoti daudz dažādu žurnālu, grāmatu un raidījumu par to, kā jārikojas dažādos gadījumos.

Kā novājēt?

Un cilvēki ir pieraduši, ka viņiem tiek doti padomi. Jūsu izrāde dos kādu padomu?

Vispār – jā.

Kādu?

Ir jāprot piedot. Ir jāpiedod. Es zinu, tas ir grūti. Faktiski, neiespējami. Bet... ir jāpiedod. Lieta tāda, ka galvenā varone, kuras dēļ tur viss notiek, ir mirusi, tāpēc nav vairs, kam piedot. Var tikai piedot pats sev. Piedot savai dzīvei. Pieņemt to ar pazemību. Jā, arī pazemību. Piedošanu un pazemību.

Bieži vien gadījumos, kad noticis laulības pārkāpums, cilvēki sāk vainot nevis to, kurš pārkāpis, bet sevi – meklēt iemeslus sevī. Tas ir, pārņest vainu uz sevi.

Nē, mans varonis nav tāds. Viņš vaino sievieti. Viņš sevī neko nemeklē. Un pēc tam, neko sevī neatradis, mirst. Tēlaini runājot. Saprotiet, tiklīdz mēs sākam meklēt vainu sevī, piemēram – viņa mani krāpa, jo es viņai negatavoju kafiju no rītiem, vai – viņa mani krāpa, jo es valkāju ne tādas drēbes, ne tā smējos... Tas pārvēršas sadzīvīskās detaļās. Bet mana varone tur lugā saka vienu svarīgu lietu – viņa saka, ka kļūdas nav iespējams labot. Visi dzīvo ar savām kļūdām. Mēs tikai domājam, ka varam labot kļūdas. Teiksim, tu esi apprecējies, jums ar sievu ir bērns. Un pēkšņi tu saproti, ka tā ir bijusi kļūda. Taču izlabot to tu vairs nevari. Un lielākā daļa cilvēku turpina tā dzīvot. Jo nezina, ko pret ko mainīt. Esmu pārliecināts, ka deviņdesmit procenti cilvēku dzīvo ar kļūdām. Tu esi pieļāvis liktenīgu kļūdu un viss. Tu to vairs nevari mainīt. Turklāt, katrs tavš nākamais solis var izraisīt tikai vēl lielāku kļūdu. Un cik daudz sieviešu tā dzīvo! Un viņas pat nezina, vai tā ir kļūda vai nav, vienkārši jūt, ka tas nav tas. Viss ir, bet laimes nav.

Jums ir vieglāk saprast vīriešus vai sievietes?

Patiesībā šī izrāde ir stāsts par sievieti. Un viņi cenšas viņu saprast kopā ar mani. Agrāk es domāju, ka nav nekādu īpašu atšķirību starp vīrieti un sievieti. Tad es sāku domāt, ka tomēr ir. Tad atkal domāju, ka nav. Nē, protams, atšķirības ir, mums ir patīkami domāt, ka tās ir. Tad varam teikt, ka mēs viņas nesaprotam. Bet principā tas ir karš. Kurš uzvarēs? Tas taču ir karš. Dzimumu karš. Daba to tā ir iekārtojusi. Mums ir jāuzvar, jāiekaro. Bet viņai ir otrādi – jāatkāpjas, jānoslēpjas. Un tad jāiekaro. Tāda ir dzīve.

Bet cilvēks taču ir kaut kādā ziņā mākslīga būtne. Viņš pats sevi rada, izdomā sev visādus likumus, tradīcijas, konceptus. Viņš nedzīvo pēc dabas likumiem.

Jā, viņš nedzīvo pēc dabas likumiem, bet nogalina pēc dabas likumiem un ēd pēc dabas likumiem. Un iekāro pēc dabas likumiem. Tikai pēc tam viņš cenšas iegrozīt tās šausmas, kas viņā ir. Bet tik un tā cilvēks ir paturējis sev tiesības uz nogalināšanu, tiesības uz vardarbību. “Es esmu stiprāks, es drīkstu!” Kā valstis to var, tā arī cilvēki. Jebkurās attiecībās taču viens ir galvenais. Viens ir stiprāks, otrs pakļaujas.Nē, patiesībā uzvedums ir ļoti sarežģīts. Ļoti sarežģīts. Jo tur psiholoģija saduras ar teātri. Tur nav garu sarunu, tur psiholoģija tiek parādīta caur darbību. Un kino to ir viegli realizēt, bet teātris pats par sevi ir teatrāls. Ir lietas, kuras teātrī tu nevari izdarīt. Tu nevari teātrī rādīt to, kas notiek dzīvē. Tu nevari aiziet uz tualeti, tas ir, vari, bet tas vairs nebūs tas. Te ir skatuve un noteikti skatuves likumi. Tos var mainīt, spēlēties ar tiem, bet vienalga ir kaut kādi likumi. Teātris nav īstenība. Tā ir iedomāta īstenība. Man ir jāprot pārliecināt skatītājus, ka, lūk, šī telpas daļa ir īstenība. Kā operā, kur cilvēks mirst un turpina dziedāt, bet visi tam notic. Tā arī te.

Vai jūs zināt, ar kādu sajūtu jūs gribētu, lai skatītāji iziet pēc izrādes no zāles?

Es gribu, lai tas būtu tāds skanošs tukšums. Tāda viena nots, kas turpina skanēt galvā. Es negribu, lai kliegtu “Bravo!”, es gribu, lai viņi iziet ar to vienu noti. Klusumā. Jo runa ir par nāvi. Tomēr.

Bet smieklī?

Smieklī? Būs. Nu, sākumā nebūs skaidrs, par ko smieties, bet es esmu pārliecināts, ka izrādes laikā smieklī būs.